

AZ EDELÉNYI JÉGHEGY-EMBER

Slezsák Imre emlékezete (1932–2002)

CS. VARGA ISTVÁN

Az edelényi Izsó Miklós Gimnázium és Szakképző Iskola Slezsák Imre-könyvtárméneke avatása, amint minden könyvtárméneke névadása, az emlékezés, a szellemi-lelki közösségépítés lehetősége is. Önmagunkat tiszteljük meg, ha jeles elődeinket, kortársainkat tiszteljük, példájukat tudatosítjuk. A tisztelet lényege: elismerjük mások értékeit, eredményeit, megvalljuk kiválóságát, és már életükben illő viszonyulunk hozzájuk, holtuk után pedig méltón őrizzük emléküket. „Csak az a nemzet érdemes jobb sorsra és örök életre, amely meg tudja becsülni nagyjait, és amelynek mindig szeme előtt lebeg azok példát mutató munkássága.” (Esterházy János.)

Hajdu Imre találóan fejtette ki Slezsák Imréről: ahogyan egy labdarúgócsapatban a sztárok mellett kellene a pályát „felszántó”, 90 percen át megállás nélkül robotoló „kulimunkások”, ugyanígy a kultúra területén is nélkülözhetetlenek a mindennapi aprómunkát végzők. A híres írók, költők, reflektorfényben álló csillagok mellett sokszor nem vesszük észre az árnyékban meghúzódó „apostolokat”: a kis falvak tanítóit és az ébredező értelmű gyermekek kezébe először könyvet adó könyvtárosokat. Egy életre adósaik vagyunk, de sokszor még a „köszönöm” szót is elfelejtjük nekik kimondani.

Ez az írás köszönet egy hivatástudó és nagyszerű embernek, Slezsák Imrének és minden szakmaszerető könyvtárosnak. A könyvtárosok a kultúra, a művelődés névtelen hősei, akik áldozatos munkát végeznek értünk, olvasókért, kutatókért. Slezsák Imre személyében jó barát, rendkívül tevékeny közösségi emberre emlékezem, aki az edelényi szellemi végvár kapitányaként példamutatóan járt elől a közjó, a kultúra, a közösség építésében, a könyvek, az olvasás szeretetében: a magyar művelődés szolgálatában.

Emlékszem: az egyetemi diplomaosztás után életem és tanári pályám a legnagyobb családi örömmel kezdődött: fiunk született. (Nekem idő kellett ahhoz, hogy rájöjjenek: a jó feleséget a Jóisten adja, a jó gyerek pedig égi ajándék.) Feleségemet egyetemistaként „társadalmi szerződés” kötötte Borsod megyéhez, ezért hivatalból helyeztek mindkettőnket Edelénybe, ahol három éven át a helyi gimnáziumban tanítottam (1970-1973).

A nyugat-dunántúli pátriámtól, a debreceni civis világtól szembeszökően különböző ez a természeti szépségekben bővelkedő, de Trianon óta országszélre szorult vidék. Azonban minden nehézségen átesett pedagógus hitem, hogy az ember többre tanítható meg és jobbá nevelhető. Nagyon szerettem tanítani. Tanítványaim országos eredm-

nyeket értek el. *Edelényben, Szendrőn, Szuhogyon, Perkupán*, az egész „paptermő” vidéken nagy tisztelet övezte a templomot és az iskolát, a tanító és tanár személyét. *Slezsák Imre* méltán volt büszke szülőföldjére, arra, hogy ezen a vidéken a filiákban vetettek, *Patakon, Miskolcon, Mezőkövesden* arattak.

Különösen tanulságos a *szuhogyi példa*. *Laki Lukács László* szerkesztésében, dr. M. Takács Lajos szöveggondozásával jelent meg a *Talentumom megőriztem, gyarapítottam...* című, a szuhogyi példaképet felmutató könyv az *Edelényi Füzetek* sorozatban. Dr. M. Takács Lajos, russzista nyelvész-irodalomtörténész írt hozzá személyes hangvételű, a jelenkor keserűségeit bátran taglaló, tanulságkereső bevezetőt. Indulásuk, szellemi-lelki kötődésük és sorsuk alapján „*Fájdalmak erős fia*”-nak nevezi a három jeles szuhogyit, akik bátorítónan szép példát adtak a *Jó Úgy* szeretetéről, az emberséget és magyarságot megtartó *templom és iskola* iránti hűségükről.

A szuhogyiak a körzetesítésekor ragaszkodtak iskolájukhoz, vállalták és mindmáig vállalják az önálló iskolához szükséges többletkiadásokat. Segíti őket ebben a három neves „szuhogyi példája”. *Takács János* útja a miskolci minorita gimnáziumba, majd a *Jézus Társaságba* vezetett. 1932-től *Kínában* eredményes misszionáriusi munkát végzett. 1962-től *Tajvanon*, 1974-től *Ausztráliában* szolgált. A költői lelkületű szerzetes mélyszélesen szerette szülőföldjét és népét. Tudta, az egyén útja a család, nép, nemzet lépcsőin át vezet az egyetemeshez, az emberiséghez.

Takács József (1911-1982) katolikus teológiai professzor, egyházi író édesapja vas-kőbányász volt *Rudabányán. Szendrőben, Miskolcon, Egerben* tanult, a teológiát *Rómában* végezte. 1939-től egeri teológiai tanár és a papnevelő intézet spirituálisja. 1942-től *Bátorban* plébános, majd kerületi esperes. 1950-től a budapesti *Hittudományi Akadémia* dogmatika tanszékének professzora. Tanári működését „az államhatalom ellenzése miatt” 1956 nyaratól nem folytathatta. Nemrég emlékkönyv jelent meg róla, abban a *Schütz Antal* ravatalánál elmondott gyászbeszédét és professzori állásából való felmentésének dokumentumát is olvashatjuk.

Martinkó András (1912-1989) egy kilencgyermekes bányászcsalád fia, a mezőkövesdi *Szent László Gimnáziumban* érettségizett. Vallomása szerint a kövesdi „szegények iskolájában” kapta a legtöbbet szellemi-erkölcsi fejlődéséhez, és lett a magyar irodalomtörténet-írás kiválósága. Francia állami ösztöndíjjal került a *Sorbonne*-ra. Kítüntetési diplomával idehaza állástalanság várta. Majd a visszatért *Felvidéken, Rozsnyón* és *Ungvárott* tanított. A *Nyelvtudományi Intézetnek*, az *ELTE Lektorátusának*, 1959-től pedig az *MTA Irodalomtudományi Intézetének* munkatársaként dolgozott. Az *Ómagyar Mária-síralom, Kemény Zsigmond, Csokonai, Petőfi, Arany* kiváló kutatója magyartanárként nem kapott katedrát. (Diáktársai tudják, áll még az a ház, ahol irodalomtörténésszé lett barátjuk gimnazista korában lakott, illő lenne emléktáblával megjelölni.)

Tudom, nagy szükségem volt a *Bódva-völgyben* szerzett emberi és szakmai tapasztalatokra. Itt kötöttem életre szóló barátságot *Kalász Lászlóval*, a *József Attila-díjas*, csupa szív pedagógus-költővel, aki *Perkupán* született, élete nagy részét falusi tanítóként és könyvtárosként *Szalonnán* töltötte – a „*Tisztább világban emberként egészen*” reményével és a „*Fölemelni e tájat*” célkitűzésével. Emberismeretem, valóságglátásom mértékadó vonatkoztatási pontja lett a „*kies Bódva-völgy*” embereinek világa.

Fodor András vallomása rám is érvényes: „*Amennyit mások fényében láttam, / annyit tudok.*” Vallom: létezik a *hely szelleme*, és a múlt nélkül nincs jövő. A feledés remélt or-

vossága nem pótolja az emlékezésben fellelhető gyógyszert. Valaha a kapuvári könyvtárban *Kapui Ferenc*, egy hivatásszerető könyvtárigazgató, későbbi jó barátom adta először kezembe a könyveket és bizalomtól sugárzó szeretettel látott el jó tanácsokkal. (Gyerekkoromban csak „*Könyvtár Ferinek*” hívtuk, számos közös rendezvény szervezőjeként dolgoztunk együtt.) Tanárságom csikókorában, *Edelényben* pedig *Kapui Ferenc* hajdani ELTE-s, könyvtár szakos évfolyam- és csoporttársa, szívbéli barátja: *Slezsák Imre* könyvtárigazgató fogadott.

A két jóbarát a könyvtárt olyan kulturális szentélynek álmolta, ahol minden látogató, olvasó, írástudó remélhetett „*egy kis független nyugalmat, / melyben a dal megfogant*” Szerintük a könyvtár a modern kor temploma, kulturális örökségünkkel, élő múltunkkal való szellemi-lelki kapcsolat színhelye. Áhítatos csendben, műhelymagányban találkozhat itt a napjaink embere régi korok nagy szellemeivel, jelenünk jeles személyiségeivel. Velük a könyv szeretetében találkoztam: „*A könyv a lélek világossága, a test tükre; megtanít az érényre, és elűzi a bűnt; ő a bölcsék koronája, az utazó kísérője, az otthon barátja, a beteg vigasztalója, az ékesszólás illatdobozza, gyümölcscsel teli kert, virágokkal ékes rét; ha hívják jön; mindig készenlétben van, mindig előzékeny; ha megkérdezed, rögtön válaszol; felfedi a rejtettet, megvilágítja a homályosat; balszerencsében megsegít, jörszerencsében mérsékelre oktat.*” (Ismeretlen szerző(k) kb. a XIV. – XV. századból.)

Slezsák Imre 1932. szeptember 13-án – a ma *Edelény* városhoz tartozó – *Finke* községben született, bányász családban. Apja: *Slezsák János*, bányász, tévesz tag. Anyja: *Slezsák Jánosné Novák Mária*. Öccse: *Slezsák János*. Házastársa: *Slezsák Imréné Takács Rózsa*, könyvelő. Gyermekei: *Imre* és *Zsolt*. Gyermekkora nehéz, háborús években telt, nem csoda, hogy a nagy viláégés után magával ragadta a szépet ígérő, új világ lendülete. Bár az „*újat, szébbet és jobbat ígérő szándék*” a tettekben gyakran megbicsaklott – sőt olykor visszajára is fordult –, ő azon a vártán, ahová a sors állította, mindig emberi tisztességgel állt helyt.

Finkén végezte az elemi népiskolát; *Miskolcon* a II. sz. *Általános Polgári Fűiskola* tanulója volt; *Miskolc-Diósgyőrött* vasesztergályos, majd szakoktatóként is dolgozott rövid ideig, de a szülőföld visszahívta. Önéletrajzában írja: „*Szerettem, szeretem szülőföldemet, ezt a gyönyörű Bódva menti tájat; az itt élő, a megélhetésért sokat dolgozó embereket. Itt születtem. Együtt éltem velük. Ismertem gondoljaikat, örömeiket, bánataikat... A táj mágnesként vonzott magához...*”

Nehéz időkben, 1954-1958 között *Miskolcon* végezte el az általános gimnáziumot (*Zrínyi Ilona*); 1959-1966 között *Budapesten*, az ELTE BTK könyvtárszakán szerzett okleveles könyvtárosi diplomát.; 1953. január 1-jétől 1993. május 14-ig az *Edelény Járási Könyvtár*, majd az *Edelényi Városi Könyvtár* vezetőjeként, igazgatójaként rendkívül eredményesen munkálkodott. Élete példa, sőt példázat, amely azt is bizonyítja, hogy az emberi tudattól elválaszthatatlan az erkölcsi tudat, egyéni és társadalmi életünk, egész lényünk, gondolatvilágunk szerves részét alkotja. A változás a világ legegyszerűsebb tulajdonsága, ezért emberi tökéletességre törekedni annyit tesz, mint jó irányban változni, vagyis fejlődni.

Emlékezésem irányszabó pillanata, amikor először találkoztam vele az *edelényi* könyvtárban, *Ladányi Mihály* író-olvasó találkozásán. (A nálam tíz évvel fiatalabb diákjaim között nagy derűtséget váltott ki, amikor odaszólt nekem: „*Öcsi, nyisd ki az ablakot!*”)

Emlékszem, *Ladányi* valóban megragadta a hallgatóság jóindulatát. Akkor szinte meg-hökkentő módon kezdte mondandóját: „Kérdezzenek bátran! Szabad országban szabad ember azt mond, amit szabad!”

Slezsák Imre éveket áldozott egy-egy speciális feladatra, de a szakképzettség mellett nagyon fontosnak tudta az „általános műveltséget” is. Számára az *általános* nem sokfélélt, hanem *összefüggőt* jelentett, folytonos fizikai és szellemi erőfeszítést. Életét meghatározó alapelveivel megelőzte a három „L” (*longue, life, learning*) ma divatos követelményét. Tudta, a jó *pap* (tanár, könyvtáros, minden valamirevaló értelmiségi!) – *holtig tanul*. 1974-1977 között *Nyíregyházán*, a *Bessenyei György Tanárképző Főiskolán* történelem szakos tanári képesítést szerzett.

Falusi munkás-könyvtárosként kezdte hivatását, de volt idő, amikor tagja volt a *Magyar Könyvtárosok Egyesülete Közművelődési Könyvtári Szekció* vezetőségének is. 1950-ben a miskolci körzeti könyvtár felajánlotta szülőfaluja tanácsának, hogy hozzon létre könyvtárat, a könyvet ők adják, a helyiek meg teremtsenek elő könyvtárost és néhány szekrényt a könyvek elhelyezéséhez. Az akkori vezetők választása *Slezsák Imrre* esett, s hogy miért éppen rá, annak ismeretese az előzményei is.

Slezsák Imre 1947-48-ban – néhány fiatalal összefogva – aktív kultúrelvet teremtett a szülőfalujában. Színpadot építenek az elhagyott urasági épületben, s hogy az ifjúsági szervezetüknek legyen saját otthona, a kastélyhoz tartozó istállót rendbe tették, ahol egy elég szép klubot rendeztek be. Ebbe a klubba *Imre*, aki akkor *Diósgyőrben* volt inas, pontosabban vasesztergályos-tanuló, szerzett néhány könyvet, esténként pedig eljárt az ifjúsági szervezet klubjába, ahol a szórakozás és tanulás mellett jutott idő arra is, hogy nagy kedvvel segítsen az ottani könyvtárosnak. Mivel ott némi gyakorlatra tett szert, el merete vállalni a finkei könyvtár vezetését.

Erről a hősi korszakról írta visszaemlékezésében: „*Körülbelül 200 kötet könyvet hoztunk Miskolcra. Egy régi ruhásszekrényt kaptam a könyveknek, és azt a tanács egyik irodájában helyeztük el. Hetente egyszer, vasárnap kölcsönöztem. (...) 1951 telén egyhetes könyvtáros-tanfolyamon voltam Miskolcon. Itt ajánlotta fel Szőnyi László, aki az egyhetes tanfolyam vezetője volt, hogy vállaljam el a szervezés alatt álló Edelenyi Járási Könyvtár vezetését. Szerettem a kultúr munkát, mint községi könyvtáros megszerettem a könyvtárosi teendőket is. Elvállaltam.*”

1952 őszén 20 éves volt. Néhány napot a szikszói körzeti könyvtárban töltött, utána mélyvízbe került. Első feladata a járási könyvtár berendezése és felavatásának megszervezése volt. Vasúton érkeztek a bútorok, sötét fenyőfa állványok, két nagy íróasztal, hatalmas kölcsönzőpult és egy gépiróasztal. Két helyiség berendezésére volt elegendő... Önéletírását folytatva idézem szavait: „*Előbb magam láttam munkához, majd néhány hónap múlva másodmagammal dolgoztam, és egy év múlva a harmadik főt is megkaptuk. Kaptam egy vadonatúj 125 köbcentis motorkerékpárt. Ez nagy szó volt, rang volt akkoriban, de télen, nyáron menni kellett vele. Rettenetesen rosszak voltak az utak, mégis egyedül alig utaztam vele, mindig volt útitárs. Nagyon féltettem ezt a segítő társat. Sokszor, nagyon sokszor a tankon vagy a hátsó ülésen keresztüldobott zsákban szállítottam vele a járás községeibe a könyveket. Csomagolópapírt, de általában papírt alig lehetett kapni, a boltból vásárolt staniclikra írtuk a hivatalos leveleket. Sok levél ment ki ilyenféle szöveggel: »Ha könyvet akar kapni, hozzon vagy küldjön be zsákokat!« Ment a könyv, utazott a zsákokban, vonaton, motorkerékpáron, szekéren, mikor hogy. Ha nagyon hideg*

volt, hosszú évekeig lovas kocsin mentünk a vasútállomástól a távoli községekbe, és hogy gazdaságos legyen az út, cserekönyvet is vittünk magunkkal. Többen mentünk, az egyik munkatárs az egyik községben, a másik a másik községben szállt le a szekérről. Vissza felé sorban szedte fel a szekér a munkatársakat. Ha hideg volt, forralt bort tettünk a táskába. 1953-ban 14 új könyvtárat szerveztünk.”

Egy-egy könyvtár megszervezések akadályt nem ismert. Nagy célja volt, hogy minden településen legyen könyvtár. Szekrény sem, pénz sem volt, valahogy mégis mindezzel megtalálta a megoldást. *Ládbesenő* község könyvtárának első szekrényét a tanácselnökkel együtt egy régi menyasszonyi láda átalakításával, bepolcozásával készítette el. *Szendrőládon* adóba lefoglalt ruhásszekrényből, *Szin* községben pedig a padlásról leszedett deszkából készített könyvespolcot. Nem volt könnyű feladat, mert a villany is csak néhány községbe volt bevezetve. A maxilámpás vetítógép azonban csábító eszköznek bizonyult. Sokan összejöttek egy-egy vetített képek előadásra!

Életrajzi vallomása így folytatódik: „Emlékszem, 1953-ban sorra vetítettem *Petőfi János* vitézének diafilmváltozatát. A termelés segítésének egyik szorgalmazott eszköze a felolvasás volt. Persze nem a kultúrházban vagy a klubban, hanem a munkavégzés színelőhelyén, az aratóföldön, a cséplőgépnél stb. Vasárnap pedig falusi szokás szerint a kapuk előtt üldögélő embereknek. Ez úgy ment, hogy a köszönés után beálltunk a munkába, és amikor pihenőt tartottak, reggeliztek vagy ebédeltek, előhozakodtunk, hogy tulajdonképpen miért is jöttünk, és elkezdtük a felolvasást. Közben az olvasók és a kölcsönzött kötetek száma magasra ívelt. A lakosság megszokta a könyvtárakat, kezdett igényeket támasztani velük szemben. Nőtt a könyvvállomány. A könyvszekrények kicsinek bizonyultak. A könyvtárak kinőtték bölcsőjüket. Az ötvenes évek derekán jártunk akkor. Régen volt, nagyon szép volt, a könyvtárak hőskora volt ez az időszak.”

Slezsák Imre nagy hite hívta világra a régió túlmutató eredményeket. Sorsa és számos megpróbáltatása sok-sok kortársáéval rokon. Tudta, hogy az emberi életnek, erőnek, de még a házasságnak és barátságnak is a legmélyebb forrása a hitbéli. A nagy közösségi változásoknak is a hitbéli forrás a legfőbb indítékuk, a házasságot sem a szeretetté váló szerelem tartja meg, hanem hitbéli kegyelem. Egy életen át élte ez a hit a családi otthonában a szerelmet és a szeretetet.

Fiatalon súlyos tapasztalatokat szerzett a második világháború pusztításairól. Ifjan szenvedő részese lett a világ- és társadalom-megváltó vakhiteknek, kiábrándító csalódásoknak. 1956 tüneményes csodáját letiporta a keleti zsarnokság. *Slezsák Imre* a *Finkérol Edelénybe* tartó 56-os felvonuláson, a tömeg kérésére elszavalta a *Nemzeti dalt*. (Az „*Életem útjain*” című könyvének a borítóján életének ezt pillanatát, amint *Finkén* egy „*kőcsomón szaval*” – illusztráció láthatjuk.)

Aztán ismét idegen világban találta magát. Mégsem vonult vissza a magánszférába. Könyvtárosi, irodalomszervezői munkásságát a kiteljesedő küldetéstudat jellemezte. Számára a kultúra mindig egyetemes és nemzeti szent dolgot jelentett. Azért munkálkodott, hogy a magyarságot, a népet, nemzetet erősítő irodalom is megmaradjon. Hitt a költői szó valóságformálói erejében. Megkövetelte, hogy az író és a költő az emberi magatartásával is példakép legyen, bizonyos fokú „*közérthetőséget*” is számon kért az íróktól. (Eti-kus ember volt, tőlem sem fogadta el, hogy *Kalász* költőként licenciákat élvez, „ser-, bor- és kocsmaszeretete” a lélek igénye a levegőtlen présben...)

A kisközséges *Edelényi Járásban* sikeres módszereket alkalmazott a körzeti és falusi könyvtárhálózat kiépítésére. Az általa szerkesztett *Bódvavölgyi Könyvtárost* tarthatjuk az első járási könyvtári híradónak az országban. Oroszlánrészt vállalt az *Edelényben* felépített új könyvtárpépület létrehozásában (1963). Országosan is az első, könyvtári célra épített, korszerű elvek alapján működő járási könyvtárnak számított. 52 esztendőn át volt könyvtáros hazánk egyik leggyönyörűbb vidékén, *Borsodban*, a *Bódfa völgyében*, amelyet a Jóisten minden bizonnyal jókedvében teremtett. Előbb a járási könyvtár, később *Edelény város*, *Slezsák Imre* pedig a városi könyvtár vezetője lett. Az aprófalvas edelényi járásban a könyvtármozgalom megteremtője és szakmai irányítója maradt.

Nem csupán a könyvtárost, hanem a helytörténészt is tiszteljük *Slezsák Imre* személyében. Mindig fontos feladatának tekintette a helytörténeti kutatók munkájának támogatását. Ezért a tevékenységéért kapta az *Istvánffy Gyula-díjat*. *Demeter István*, *Pécsi Bertalan*, *Tömöl Béla*, *Bobaly István*, *Jakab László* és mások helytörténeti tevékenységét határozottan előmozdította. Sokat dolgozott a Hazafias Népfront mozgalomban is, és mondhatom: legalább annyira hazafias volt az ő tevékenysége, mint népfrontos. A *Galyaság* lakói, értelmiségi képviselői is joggal tartják számon, hogy az a könyvtártörténeti gyűjtemény, amelyet az égerszögi könyvtárban nyitottak meg, ma már *Edelényben*, a *Tájházban* van elhelyezve. Több énekes adatközlő fölkarolása is mecénási tevékenységét dicséri. Elindította az *Edelényi Füzetek* kiadványsorozatot, hogy színvonalas irodalmi, történelmi, néprajzi és helytörténeti munkák megjelentetését segítse. *Laki Lukács László* szerint *Slezsák Imre* nélkül ezeknek az embereknek a verses hagyatéka megsemmisült volna. *Izsó László* parasztköltő verseit is ő gyűjtötte össze és *Balázs Ferenc* költő-tanító verseinek megjelenését is támogatta.

Személyiségét különleges hivatásszeretet jellemezte. Fáradhatatlanul gyarapította, védte és óvta a könyvállományt. Félt a selejtezésektől. Könyvtártörténeti tényként ismerte az 1919-es, 1942-es, majd pedig az 1949-es, hatalmi parancsra elrendelt selejtezés történetét is. Azt vallotta, hogy egyetlen műtől sem szabad megválni, csak a harmadik vagy negyedik példányokat szabad selejtezni, más könyvtáraknak adni. Nem tűrte, hogy a könyvtárat fecsegő, nevetgélő, székeken hintázó, rendetlenkedő látogatók „kultúrmelegedőnek” használják.

Örült a könyvtárhálózat gyarapodásának, de szomorúan tapasztalta, hogy eltűnően az olvasásra sarkalló vágy, és megfogyatkozott a diákok érdeklődése a tanórákon hallott ismeretek tudományos háttere iránt. Bántotta, hogy a szabadidőt egyre kevesebben fordítják művelődésre, s egyre többen pusztán szórakozásra. Arról is „eszmét” cseréltünk, hogy a kötelező olvasmányok gondos elolvasása, kijegyzetelése helyett sokan különféle ösztövré kivonatokat használnak, mert mennél rövidebb idő alatt szeretnének „tűlni” az olvasnivalón. Az iskolai terhelés csökkentésekor azt hangsúlyozta: ennek akkor van értelme, ha a diákok más, fontos tárgyak mélyebb megismerésére fordítják a felszabadult időt, nem pedig unaloműző szórakozásra.

A legmélyebb kultusz, a csend, az olvasás, az aktív hallgatás könyvtárszögét *Edelényben Slezsák Imre* akkor építette ki, amikor a tévé, rádió és sajtó egyaránt azt szuggerrálta, hogy meg kell szabadulnia ennek a kis népnek a tradíciótól, mert azok mindenestül provinciálisak, lokális érvényűek, a modern világban szegyealni valók. *Kalász László* pátriájában megtapasztaltam az értelmiség hivatását: „*Értelmiséginek lenni mindig ez volt, és*

ez lesz: segíttelenül segíteni és megértetlenül megérteni. S ez nem is olyan borzasztó; egyszerűen: szellemi...” (Németh László.)

Slezsák Imre jogosan volt büszke arra, hogy Kalász Lászlóval együtt a járás könyvtárában bemutatta a költő minden egyes verskötetét. Számukra a Bódva-völgy valóságos szellemi-lelki provinciát jelentett, szinte a szó eredeti, római kori értelmében. A provincia ugyanis „hatáskör, munkakör, feladat, hivatal, parancsnokság, fővezérség” jelentésű. Ebben a provinciában megtalálható, körülhatárolható az illetékességi, hatás- és tevékenységi kör. Látszatra távol voltak a földi istenségek, ideológiák centrumától. (Néha kiderült, hogy mégis mennyire közel voltunk a helyi kiskirályokhoz, a lélek henteséhez!) Itt értettem meg, éltem át igazán a szolidaritás erejét és Németh László igazát: „A provincializmus nemcsak korlátot jelent, lehetőséget is: hogy az embernek provinciája, tartománya van.” Edelényben, a Bódva-völgyben akkor épített „szellemi-lelki provinciát”, amikor már a tévé, rádió és sajtó egyaránt azt szuggerálta, meg kell szabadulnia ennek a kis népnek a tradíciótól, mert azok mindenestül provinciálisak, elavultak, a modern világban szégyellnivalók. (Kalász Lászlót némelyek szeretnék valamiféle *boldog költőnek* [poeta benedictus]-nak] látni. Igaz, szép síremléke van a perkupai temetőkerben, életművének méltó, mérlegre tevő monográfiája azonban még várat magára, pedig arra is szükség van.)

Azt is többször megtapasztalhattam, hogy Slezsák Imre mennyire szerette és segítette a böngésző, fürkésző, kutató embereket. Értékes szakdolgozatok, évfolyamdolgozatok, díjnyertes pályamunkák egész sorának a megszületésénél bábáskodott. Magam is tanúsíthatom figyelmes szeretetét. Gimnáziumi tanárságom idején Németh László pályakezdéséről szóló egyetemi doktori disszertációm elkészítésekor segített és biztatott. Tanúsíthatom: nagyon tudott örülni mások eredményeinek. Erről többször meggyőződhettem. Például 1999 szeptemberében Debrecenben is, amikor – Béres János egykori edelényi kartársammal együtt – jelenlétével megtisztelte az egyetemen tartott, professzori fokozatot jelentő habilitációmát. (A fogadásra Iglói Endre engedte át a szobáját. Jáki Sándor Teodóz nyitotta meg az örömkoncertet. Tanítványa, Tamási László és annak felesége, Borbála szép énekeire edelényi barátaim Bódva-völgyi dalokkal válaszoltak. Asszonykám, jőmagam és az ott jelenlévő Julow Viktorné, Jánosi Zoltán, Bertha Csilla és Bertha Zoltán örömeire is zengett Slezsák Imre és az akkor 84 esztendőes Béres János ajkán a Kiöntött a Bódva vize...)

Slezsák Imre figyelmének, szeretetének egyik minősítő esete, amikor a Tokaji Író-táborban emlékfát ültettünk Kalász László tiszteletére. A tölgyfacsemete mellett, a kiásott gödör előtt ott álltak a locsolókannák, megtöltve és feliratozva: Tisza vize, Bódva vize. A perkupai és szalonnai határból hozott, papírosba csomagolt és kendőbe takart földet rászórta az emlékfá gyökerére. Némán fohászzkodott: „Növekedjél, nagyra nőjél, ágaid, lombod közt madarak rakjanak fészket és zengjék a Teremtő dicsőségét az emberek örömeire.”

Tudjuk, a kultúra életet szabályozó elv, küzdelem a felejtés ellen. Kós Károly szerint a kultúra egy nép lelke, szellemi gerince! A magyar kultúra a magyar nép lelke, szellemi gerince! Hamvas Béla szerint meg kell érnünk az ünnepre: „Ünnep akkor lesz, ha megértünk a közösségre.” (Ünnep és közösség, 1937.) Meg kell érnünk örökségünkre, élő múltunkra, hogy méltón tudjuk birtokba venni, megőrizni, javunkra hasznosítani mindazt, ami a magyar kultúrát, annak Bódva-völgyi, edelényi örökségét is képezi. Talentumaink, képessé-

geink szerint kell a kevéshez is hűnek lennünk. Nem áshatjuk el talentumainkat, hanem hasznosítanunk, kamatoztatnunk kell őket. A felelősségünkre figyelmeztet *Németh László*: „Két egysorsú, egyfájdalmú és egykincsű testvér ők: a magyar tehetség és a magyar nép.” Illyés Gyula az üdvösséghez köti a tehetséggel való sáfárkodás: „A tehetség nem afféle ajándék, amellyel sarokba lehet vonulni magánüdvű szeszorkotyngatásra. Kölcson az, letét, amelyről számadást az Isten vagy az ördög vár.”

Slezsák Imre kulturális életünk jó szellemű, hatékony szervezője volt. Jól sáfárkodott tehetségével. Sáfár volt a szó igazi értelmében: nemcsak az anyagi javak felügyelője, hanem irodalmi értelemben az eszményi értékek felelős őre, gondviselője is volt. Tudta, a szellemi értékek olyanok, mint a szeretet: megosztva sokasodnak. Kiváló művelődési tevékenységet fejtett ki *Edelény* és az *Edelényi Járás* életében, gazdagításában. Eszménye volt az olvasó nép, az olvasó nemzet. Művelt olvasók, befogadók nevelése és pallérozása nélkül tudomány sem létezik. Kiből születnének a tudósok, ha nem a kiművelt emberfőkből? Könyvtárigazgatóként tudta: „Nem fontos, hogy sok író legyen egy közösségben, de fontos, hogy sok olvasó legyen.” (Márai Sándor.)

Jánosi Zoltán *Slezsák Imre hűsége* című vallomásában így értékelte könyvtáros barátunk életrajzát: „Slezsák Imre könyve is egy teremtő élet gyűjteménye. Az élet útjain kristályosodott, koncentrációzott szellemi drágaköve, s a felesége is, akinek akarata létrehozta, összegyűjtötte ezt a művet. Dicsérheti az edelényieket a kiadás: az egymást figyelő, összegyűjtő szellemét, amely nem hagyja az értéket veszendőbe menni, örökké figyel, adatokat rögzít, emlékezik, emléktáblát, könyvet, új és új szeretetet avat. Csak ebben a könyvben is mennyi név, a rokonokon kívül Csáki Imréné, Gajdos Beáta, M. Takács Lajosé, Cs. Varga Istváné, Sóvári Oszkáré, Hadobás Pálé, akik összeadták szeretetüket, erejüket, hogy ez a kötet megszülessen, s a névteleneké is, akiknek egy akarattal megszólt munkája eredményezte, hogy Slezsák Imre emlékezete még élesebb, pontosabb, jelenvalóbb legyen. Ők újra élővé, újra köztünk levővé, újra erővé tették Slezsák Imrét.”

A könyvismertetése méltán vált át személyes és hiteles laudációba: „Slezsák Imre, te út-szívú, út-tekintetű ember, úgy vagy itt ma köztünk a szellemeddel, sokfelől lerakott, hiteddel kövezett, hozzád vezető útjaiddal, hogy miközben megérkeztünk ma itt újra feldobbanó szívedhez ezeken az utakon, te a legnagyobb messzeségekbe vezető útra léptél. A csillagokba szöktél – tudjuk –, mert üzenet jött, hogy az égben is van még lerakható út, szélesíthető ösvény, hogy akad még a csillagok közt is tennivaló. Mentél hű barátaid: kezded, tekinteted jó ismerői, Kalász László, Illyés Gyula, Ratkó József után, a J. Horváth Lászlók, Bakos Zsuzsannák, Hodossy Lajos bácsik, Bobály Pista bácsik, Izsó Laci bácsik, Juhar Péterek, Pécsi Bertalanok, Joó Vencelek, Balázs Ferencek, Demeter Istvánok, Nagy Bélák, Jakab Lászlók után, a juhászok, fafaragók, könyvkötők, méhészek, kolompverők után, hogy kiállítás, bemutatót, író-olvasó találkozókat szervezz a csillagok közt az angyaloknak, hogy beszéljess velük a mi jövőnkéről, hogy igazíts még egy kicsit a Mindenség forgásán. (...) Köszönjük a példát és az erőt, amit megmutattál, s ami itt van ebben a könyvben, noha az utolsó lapján a rád jellemző szerénységgel te mondasz köszönetet, a kozmoszból is visszaszólva, ekként: »Köszönöm mindazok segítségét, akik e könyv megjelenését anyagilag, erkölcsileg és tevőlegesen szakmai hozzájárulásukkal támogatták.«”

Azt hihetnénk, hogy eredményes kultúrmissziójáért Slezsák Imre már életében illő és méltó elismerést kapott, hiszen kivívta a társadalom megbecsülését. Pedig nem volt di-

jakkal megbecsült ember. Szerintem *Edelény* adós maradt munkásságának igazságos elismerésével. Az edelényiek tudhatják legjobban, hogy munkásságának látható, emlékezetben tartható eredményeire mennyire érvényes *Hemingway* híres jéghegy-elmélete. Köztudott, hogy a jéghegy látható, kiemelkedő részének hétnyolcad rész felel meg a víz alatt. *Slezsák Imre edelényi jéghegy-ember* volt, igazi énjének, eredményeinek csak a „ki-látszó” *egynyolcad* része mutatkozott meg: a jéghegy törzse, a hétnyolcad rész mindmáig láthatatlan, rejtve marad a legtöbb ember előtt.

Ki tudja ma már, hogy döntő szerepet játszott az aggteleki *Petőfi-Emlékkönyvtár*, valamint a laki, hangácsi, rakacai könyvtár létrehozásában, a társközségi könyvtárak korszerű működtetésében. *Gárdonyi* elvét vallotta: „*Minden jó könyv egy-egy tanítója a nemzetnek.*” Tanított az edelényi *Izsó Miklós Gimnáziumban* és *Szakképző Iskolában* is. A műveltség jelentőségét tudatosította: „*Legyen kezdednél mindig valamely épületes könyv...*” (*Szalézi Szent Ferenc.*)

Legfőbb kutatási területe: *Edelény* és környéke történelme, művelődéstörténete, folklórja. A kortárs írók, a népi írók és alkotók, emlékirók élete és munkássága, *Kalász László* élete és költői munkássága. Kiadványokat szerkesztett: *Edelényi Könyvbarát. Irodalmi és művelődési havi lap; Könyvtári Tájékoztató; Bódvavölgyi Könyvtáros. (Megjelent negyedévenként); Az Edelényi Füzetek* sorozat elindítója, első kiadványainak szerkesztője. Könyvei: *Edelény és környéke.* (Szerkesztette: *Slezsák Imre* és *Slezsák Zsolt.* Edelény, 1987.); *Az élet útjain. Válogatott írások.* Edelény, 2002. Népes kertbarát-kört szervezett, a kertbarátokkal idehaza és határainkon túlra is szervezett tanulmányi kirándulásokat: *A Miklós Gyula Kertbarát Kör 25 évéből.* Edelény, 2002. Fontos szerepe volt abban is, hogy az országgyűlés *Edelényt „Bortermőhelyé”* nyilvánította. Emlékszem, milyen lelkesen szervezte a citerazenekart. Amikor összeállt és eredményesen működött a citerazenekar, az irányítását átadta egy arra rátermett társának...

Nagyon tudtam örülni, amikor a közművelődési könyvtárügy „hőskorszakának” eme jeles személyiségét a magyar könyvtártudomány *Szabó Ervin-díjjal* tüntette ki – mégpedig *Vekerdi Lászlóval* együtt! Edelényi kitüntetései között szerepel az 1975-ben kapott *Edelényi Közösségéért*, az 1992-ben odaítélt *Edelényért Emlékérem*, valamint a *Pro Urbe Edelényi* kitüntetés is, amelyet az önkormányzat „a város érdekében kifejtett kimagasló közművelődési tevékenységéért megbecsülése és tisztelete jeléül” adományozott neki. Talán nem elkésett, de eléggé megkésett elismerés volt ez, pótléka egy illőbb, de végképp elmaradt megtiszteltetésnek: a díszpolgári kitüntetésnek.

Slezsák Imre – Ady Móricznak küldött szavával szólva – „*szentírásos ember*” volt, akinek valóban „*szen*” az írás. Az emberi kultúrát, a könyvkultúrát, a szellem és lélek művelését a legfontosabbnak tartotta. Szolgálatban telt az élete, azt szolgálta, hogy a lakoságból nép, a népből „*emelkedő nemzet*” legyen. Emberi nagyságát mutatja az is, ahogyan az élete végén nagy türelemmel viselte a testi szenvedést. 2002-ben rendelte magához az Úr – égi szolgálatra. A végső elmúlást csodálatos bölcsességgel, Isten akaratában megnyugodva fogadta. 2002. április 11-én *Szalonnáról* – a *Kalász László-émléktábla* avatásáról – jövet találkoztam vele utoljára. Számomra maradandó példa, ahogyan élete végén végleg elrendezte dolgát az emberekkel és Teremtőjével is. Az edelényi katolikus templomban rendre részt vett a szentmiséken, és *Kovács Antal* kanonok-plébánosban nemcsak jó barát, hanem lelki atyára is talált a hit és hűség jegyében. Az általa alapított edelényi könyvtára is érvényes – de szép is lenne, ha egyszer *Slezsák Imre* nevét visel-

né! – Kosztolányi áldáskívánása: „Légy áldott, régi hely, Légy áldott, régi ház, Légy áldott, régi tej, Légy áldott, régi láz. Légy áldott, régi hó, Légy áldott, régi hó, Te szívemet nyitó, Te lelkem építő.”

Jáki Sándor Teodóz bencés atya, a győri Czuczor Gergely Bencés Gimnázium tanára az edelényi Izsó Miklós Gimnázium és Szakképző Iskola Slezsák Imre-könyvtártermének avatásakor, miközben megáldotta a tanítás és tanulás kiváltságos színhelyét, ezt hangsúlyozta: fény gyűljön a lelkünkben, hogy az itt található művek megszólítsanak bennünket, és megértsük üzeneteiket. Az elődök példáján erősödjenek szorgalmunk, koncentráció és meditáció képességünk. Az olvasás közben érlelődjenek jó gondolatok, és formálódjanak a tanulás és munka során még jobbakká. Az itt felhalmozott szellemi kincs a tanároknak és tanítványaikban váljon igazi tudássá! Edelényi tanárok és diákok „szármaló szívvel haladjanak előre Isten parancsainak útján” – miként a Regula írja – és a Mindenek Ura tegye teljessé a jót, amit elkezdett bennük.

Következő számunk szerzői:

Bertha Zoltán,
Cs. Varga István,
Fecske Csaba,
Fodor Géza,
Görömbei András,
Iancu Laura,
Jánosi Zoltán,
Nagy Zoltán Mihály,
Márkus Béla,
M. Takács Lajos,
Penckófer János,
Vári Fábrián László.